

УЛУСЧУ КОНТРОЛЬДУН арны

1984 чыл сентябрь № 9 (127)

ХАЙГЫЛЧЫ



Турандан ол он чеди километр черде. Ынаар бар чорук көөргө, бетин талашында тараа шолдери чаптылган, оон ийи-айлаарга дескинда мал олар-ладырында тазармачылыг өт-синетин, шынаалары, даг дээс чурмаалыг черде Биле-лиг суур чаттыла берген чы-дар. Чыйлаарга олардамын, семпиркен үш чус ажыг сар-инектер, чус он хире бээла-лар ам ферманын богуна. Хүн элзи бекип, агаар азым берген. Саянчылар эртенги савдааны, бүгү ажылды ша-да-ла доокан, инектер олар-да үнгөн, чүгө азыралда бээлаар арткан болду.

Ында мурунчы саянчылар-ның бирөөн, суурда партия эге организацияларын секре-тариян оралкычы, ферма-да улусчу контроль бөлүмүн даргазы Раиса Тудушова Кечил-оолга учуражы берди-ни. Левин орденни «Кызыл тараачын» совхозтун Биле-лиг сүт-баран фермасында ол ам тос чыл ажыг саянчылар кел-ген. Мурунчы саянчы-болу-рундамда агаарда, Раиса Тудуш-ова идепкейлиг хей-инини, чептерде эртен чок, при-нцпадыг кижилерин бирээ-ни. Фермада улусчу контроль бөлүмү ам ийн чыл иштинде уаурун келген айаа уау-гуа.

Саянчыны ажыг чылдын кайында үзүндө чымштып, шыламыккай, карыска-ла чорукту кетер. Оон-биле кады улусчу контроль бөлү-мүн ажылды хуи бүгү уау-рун, сүт-продукттарын шына-рын, фермада мал че-минин чарыгалын, бээлаарын чидирч чокка менди ап, ес-түтүгүлү.

Оон уаурун чарыгалын, бээлаарын чидирч чокка менди ап, ес-түтүгүлү. Оон уаурун чарыгалын, бээлаарын чидирч чокка менди ап, ес-түтүгүлү.

Совхозта улусчу контроль-дуң нөл бөлү чыл дүргүзүм-да кылгып чорудаа ажылдын планын тургузган, паркомга баылатканы, ол Эузаар ажил-дал турар. Нитини-биле «Ис-кра» совхозта 42 хайгылыч бар, аларнын хей нуруузу коммунистер болган комсомол-чулар. Улусчу контролдер-ны секторларда эртен-били-нин, мергежилдин, ажылы-нын, машиналарын, тракто-ларын амыгаланы, иделенип, каадалалын, септегенин, со-циалист эңчү-хоронгинин камгаланын, куш-ажылдын сагылга-чурунун баяла-нын хынал, чептерини болган чедир мылдын-чын.

Тыва АССР-ниң Улусчу контроль комитетинде

АЖЫЛ-АГЫЙЖЫ ЭВЕС ЧОРУКТАН

Амгы үеде кээс черге кан-дыг-даа хемчээлдиг тууду-гуулар берге эвес апарган. Сөөктү ийн беш чылдын дү-гүзүлү республиканын ирак, чоо-лаз бугуларын, мек-ни-настаттынган сүт-баран фермалары, уугу дөсөм хой-кажалары, семпиркегеш шал-дер, долу эртенниг мастер-скзалар, гаражтар, тараа кур-ганын, арылар, пунктулар, мал чеди беткез, болбаа-лар пектер эвез эес туттунулаан.

Ол туттунган туудуларын ажылга, продукция бүдү-рүн кындарын оларнын сааларын камгылы, оларнын шуттуу ажыгтыг ажилатты-нын турар бе? Ол дугайында чутаз республиканын Улусчу контроль комитетинин элеч-ленг хуралында болган.

ДЭЭШТИИ, ШЫНАРЫ ДЭЭШ

«Совет Тыванын 40 чылы-га — шалыч 40 бедаян» деп жокунг социалисттик чар-ыш Бин-Хем районуну бүтү-лө бугурулгелеринде, ажил-агыйларында калбарган. Улет-нур, транспорт, садыг амыда-рал хандырылса чарыянын, улус ажил-агыйнын өске-даа адыралын ажал-агыйнын байыралам төлөтпег белек-теринг уткурунга белектенип, бо хүнерде бекип калдыруу-нуң кунгүг ажилдал турар. Келээ ажил-агыйнын ажил-ишчилери күрүнге эът садарын тос айлар планнарын чедиркини-ниг күүсөдип туралар.

Хей-хей коллективтер социа-листиг чарыкка эки көргүзү-лериң чедип ал, темпин куу-лапай келген. «Өкө» совхоз, «Кызыл тараачын» совхозтун Туран СБФ-ин бо чылдын бир-ги чартымыла районда социа-листиг чарыкка тилекчи бо-луп, СЭКП райкомунун, рай-күсүмүн, профсоюз бол-гаш ВЛКСМ райкомнарын шилчир Кызыл тутун чаалап алган. Бо хүнерде шалыч-ны ишти уламчылашкан.

Бо чылдын агаар-бойдустан

байламы тараачы чок, чач-улаа-дараа чап, мал че-минин белектелги эээн са-даткан. Ынаалда-даа механиз-торлар ындыг байлаады ажил-эртип, мал чеминин белек-телин темпин дүргөдөп ту-рар. Чоокку хүнерге чедир си-ген белектээриниң планын-бойда 63, сиюстуу — 113, се-нажыны — 72 хуу күүсетти-ген, 2468 га аныгы аңдарган.

«Кызыл тараачын» совхозта мал чеминин белектелги орга-низаастыг чоруп, саяс, се-наж саядынын планнары тус-тушта 125 хуу күүсеттиген, арбын сиген курдалары тур-густунган. Мал чеминиң шы-нары эки, Совхозта В. Федоро-в эвенозу мурунку олурулга кирген. Ында А. Попилев, Ы. Калзан, Н. Очарова, Л. Кочкин олар күш-ажылга ак-сеткидилер көргүскенер.

Ол ышкан «Өкө» совхозта О. Донгак болган В. Ховалы-нын уаурун эвенолары си-ген белектелгиде шалыч ажил-дал турар. Бо ажил-агыйла сиюл массанын трампега са-лырын бекип темпинг чорук-каш, планын 122 хуу күүсе-тен.

Олар ажилдын ажыктыг бо-лаш шынары дээш демисини-шаан, күш-ажылды шын ор-ганизаастарыне, сагыла-чурум-ну быгылаарыне, машина-техниканы бугурукчулуг ажы-лаарыне, мал чеминин белек-телин, дүжүт ажалдазын чо-гуур денелге чорудуп, өй-шаанда доозарыне кичээнгей-ни мөөнөзүн. Мал чеди белек-тээр болган дүжүт ажаар бригада, эвено бурзунде улус-чу контролдер ажилдал, ол бүгү чүдүлөр хайгылычлар-нын хайгааралында турар.

Олар ССР-де улусчу кон-троль дугайында Хоойлууда ма-гадылаан эрелерин ажилла-шышаан, рейд, хыналдаларын чорудуп, коллективтерде ажил-ишчилерин оларга көргүскөн бугурун ажил-херек кыры-га шызылдып келгенер.

Чижээ, Тураның «Сельхоз-техника» салбырында улусчу контроль бөлүмүн электич-сары, комунист Константин Иларионович Фролов ам сес-чил уаурун, кызымаккай ажилдаан. Коллективте бол-гаш улусчу контролдердин ортузунга ол алдар-хуудул-кедиг, негелдеги кижя. Оон

СӨСТЕН АЖЫЛ-ХЕРЕКЧЕ ШИЛЧИИР КОМИТЕТТЕРДЕ

Бо чылдын эгесинде Кызыл-Мажалыктын туубу заводу-нуң администрация, инже-нер-техниктиг ажилдакчылары бугурулгенин ден-дески ажил-даарын чедип алдыр, жокчу-далыкында уштунар талазы-биле организа-техниктиг хем-чегерин ажилдал кылган. Ол хемчегерде күш-ажылдын бу-дүрүкчүлүгү бедилер, про-дукцияныг бот-үчөзүн чиге-дир, оңу чедип алдыр-биле заводтун чамдык эргижирден дериг-херекселерин солдуру, күш-ажылдын сагыла-чурумун быгылаары, ажилчыларын профессионал мергежилни бедилер, оларын холушкык мер-гежилге өөредир дээш ий-каш тодарай ажилдарын кы-лар көрдүгөн. Эрткен сес айларын дүргүзүмү о хем-чегерин чамдык кезин бу-дүрүлгө херек кырында бот-дандар болган олар жокчу-лашыкында уштунар талазы-биле элзэн илдинг берген.

Бо чылдын сес айлы-рында Кызыл-Мажалыктын туубу заводу 225 муң рубль-дин бараанын продукциязын бугурун планын 242 муң рубль-кылдыр күүсеткен. Ол-ла үеде 229 муң рубльдин продукция-нын саягар турган, херек кырында 241 муң рубль-дин продукциязын саягарган. Бо сан-түнерден алгаш көр-гө, коллектив жокчулашкы-дан уштунар дээш чамдык че-динкилеринг болганы бил-дингир-дир. Ынаалда-даа ба-разында сан-түнерден алгаш көрүвүскө, коллектив ай-кварта сайында бугурулгени чамгыс дай, ден-дески ажилдарын чедип албаны тодарай алар. Бирезде, за-вод сес айларда 3450 муң туубуңу бугурун үлүскө турган, чүдөс 2268 муңу бу-дүргөн. Август айда бараан-нын продукциязын бугурун-ниң-дээ, ону саягарымын-даа планын күүсеттинген. Оон чылдагыны чүдөс?

В. МААДЫР.
ЧУРУКТА: Билеги СБФ-инче улусчу контролдер Р. Т. Кечил-оол (салагай та-лаа), Т. М. Чадамба, Н. Анай-оол олар.
О. ОХЕМЧИКТИН ФОТОУ.

да турар. Амгы үеде туубу заводуның буфеди, эмелге пункттуу, кызыл-булуну-даа ажилдавай турар олчаан. Чу-нар черин санитарыг байла-дыр ажилда. Хей уштунар чер кылдыр ажыг аксында үтеке шкафта салып каан. Ажил-чыларын ажилдаарында, чурттаарында таарымчалыг байлааарын тургустуу-нун ажилдаан үнер, ки-рер чоруктар хей. Чыл-дын эртенг айларында 23 кижя үнгөн, олардан тос кижини чылдаган чок черге ажил шакты үскен дээш үндүргөн. 35 кижия хулу-п алган. Коллективте күш-ажыл-дын сагыла-чурумун ий-каш сула. Сес айларда 190 кижя-хуңу үстүгөн. Бо фактилар-дан агаар көргө, администра-ция, партия, профсоюз, ком-сомол организаастары бугу-рулгө ажилдарыга таар-ымчалыг байлааарын тургу-рун, күш-ажылдын сагыла-чурумун быгылаар талазы-биле чедир ажилдавай турары билдингир-дир.

Амгы үеде чүгө туубу за-водунын аныгга район төү-нүн бугурулгелерин бригада керээниң суугаар ажилдар депшилеги органы хире-шашине шигээдиг алкан деп болур. А ол коллективте ону ажилдарын администрация, инженер-техниктиг ажил-дакчыларын шүшпег чоруун-дан мынчага чедир сойгаар-лазын туруп берген. Чокта-ка болган суур Социалист сессияныга, мурунда болган хуралдарга ийшкан, баа-ла үстүнде айткан чептерини оларга хайлаарынын оруктарын айттып, арга-сүмезин каткан. Туубу заводуңуң кол-лектив, бир-ле дугайында оон администрация, инже-нер-техниктиг ажилдакчылары сестен боттут ажил-херекче шилчинг дээш тодарай хем-чегерин амыр үзгө келген.

Ю. СЕНГЕЛОВ.

ЭРЗИН

Районун улусчу контроль комитети Ленин аттыг совхозта мал чеминин белектелгиде байламын хынал көргөш, ажил-ды организаастаанында болган кылдыган ажилдын үчүдүн-да чептерини илереткен.

Нитиниң малынга чемнер белектелгиде аржакж куу-темпилиг чоруп турарының чылдагыны совхозтун уаурун-чуларын хайрысала болган контроль чок чорудуң болган. Мал чеди белектээр механизаттыгтан эвенолар, ма-чыннар бригадалары планын оонадаларын, кече хире си-ген белектел алганын билбес. Бригадаларда болган эвенолар-да ажил хуңуну чурму доктаатынмаан, техниканың чыл-даган чок туруушкунары хей. Организа-чок чорукту түнелгиде, совхозта белектелгиде сигенни хемчөө, хүдөө амыр комиссия ажилдавай, бригадирлерин аксынга бугу-рун, хыналда хемчөөшкунер кылбаан. Бригадирлер сараат-тарынын шын эвес хемчөө турарын улусчу контролдеринин чоруткан хыналда хемчөөшкунеринден билдинген.

Совхозтун уаурунчуларын район комитети хуралында диниаш, совхоз директорун мал чеди белектээриниң та-лазы-биле оралкычы М. К. Лудупка шыгын доңгулаан оонаган, байлаады элп, ажилдыг темпини шапкычыларын уаурунчуларга дааскан.

ЧАДААНА

«Чыраа-Бажы» болган СЭКП-нин XXII съездин аттыг совхозтарга бо чылдын эй-не эвези сааныг бээлаар төртүтүм-га, а төртүтүмн бээлаарын чүгө 60 болган 70 хууза камгалал айданган. Мында чамык көргүзүлгенин чылда-галарын илеретир-биле чоруткан хыналдын түнелгиде-рини Чоон-Хемчи-райондун улусчу контроль комитети са-гарып көргөн.

Бо чылдын төртүтүмн бээлаарын өлүп хоранының коо-чылдагыны зоветспеснаистерин хайрысала чогулган болган. Чогуур профпактиктиг хемчегерин олар өй-шаанда ап чорутпай, чамык чамгы үсерде бээлаарын ажалла-да-жаа-лазын ажилтеп, оларын чемгерилген баксырат-кан болган антисанитарияг байлаага туруп турганы илерээ. Аараан болган арган бээлаарын эмнөөшкунин, немесе чемгерилгенни организаастайн турган.

Хайрысала чок, ажил-агыймы эвес чоруктары дээш, «Чыраа-Бажы» совхозтун кол зоотехник О. Д. Кызыл-оолга, СЭКП-ниң XXII съездин аттыг совхозтун кол мал эчизи А. С. Б. Монгушка шыгын доңгулаарын район комитети оонаган, оларын бир-бир айларда амыр шалыңарын ка-зынган, Совхозтарын эске зоветсперналыг специалистер сагылдырган. Бо совхозтарын болган райондун зоветспе-циалистеринден ажилда сегидери комитет негез.

КЫЗЫЛ ХООРАЙ

«Тыва суг тууду» трестин автобазанын аппаратында штаттан дашкаар артык ажилдакчылар көүдөөн дугайында медээ хорайын улусчу контроль комитетинде кирген, ол фактылар бадыктаттыган.

Автобазага эртен чылдан бээр ийн дугаар секретарь-машинаны ажилдал, 5-ки разрядтыг слесари кылдыр са-наттын, бекип разрядтыг специалистин шалынды ап кел-ген. Штата чок хандырылга талазы-биле инженерин хулу-гезин Ф. Н. Бичкова дээрин 6 чыл иштинде күүсөдип, 6-ты разрядтыг слесариниң шалынды ап, ол үенин иштинде арга-шалын 24 муң рубль алган.

1981 чылдан бээр 3 кижя автобазага 5—6-ты разрядтыг слесарынын шалынды ап, херек кырында чүт-чүс ху-суувар, иштин ажил-агый эмгелер, нарядтар тургузар ху-дээгелер күүсөдип келгенер. Ол үенин иштинде олар 23 муң рубль чамыг түнүгү бекип телевири алганар.

Ол ышкан бекип разрядтыг слесарынын телевири ап, юристен, фельдшер-аппарат ажилдал турган кижилер бар. Ол хамаан чок, тодарай кылдыр ажилды чок В. А. Бархатов дээрин 1980 чылдан бээр база-ла 4, 5, 6-ты разрядтыг слесарынын шалынды ап, автобазанын директорун арга-сүмез кадар, анаа чүс бижин бээр кижя бооп турган. «Бо сүмез» кижини алаан телевири 6 муң рубль алган.

Бо артык ажилдакчылар, эске инженер-техниктиг ажил-дакчылар болган уаурунчулар-биле бир дөмө, янзы-бүтү шалыңарын чылда калбай турганар нитиниң-биле олар 6 муң ажил рубль хемчээлдиг шалыңарын чүгө 1.5 чыл иштинде алганар.

Автобазанын директору О. Е. Кукулов, кол бухгалтер Г. В. Кузнецованы, план кылдынын эргелекчи Г. А. Беспа-лованы Кызыл хоорай комитети шыгыг доңгуткан. Олар-нын болдуруны когаралдыг кезик-чамдынын эгилер соуга-га-биле, О. Е. Кукулов, Г. В. Кузнецованын үш-үш айлар-да амыр шалыңарын тыртарын шиттирдөө.

БАЙ-ХААК

Балгазында мия ажил-агыймы баш белектээринин чурумун багы хайлаар, арга-арыг аргылашкынын чепсеп боттан-дырып турар. Танды районда ийн-бүрү бугурулгелерин мия кезери-биле айттыр алган черери кескен иш артыкчыла-рында чеге аргылашкынын турар, кестинген черелерге мия тарып олуртуп хемчегер кошкык организаастаттыган. Мия ажил-агыйнын боудун мия белектел турарынын куулу-рамы эскелерен куу бооп турары илерээ.

Мия ажил-агыйнын мия белектээни 102 га чер ботка-зан, мина бугурут болган мия белек бээлаар-биле анаа-ла беле илп каан, ол остар ирп, өрт айкым тургузуп, дуга-маш хоралакчыларын уалары болган. Мия унаар суурт тускай орукту ажил-агый аштан албай, кайы-ха-маан чокка техника-биле аргалан мия ужулган, хей сангыг чам иштинде үзгө. Бо бүгү хамжыкшынар дээш мия ажил-агый штраф телээр ужурун, оон түнү 6 муң чедир турар.

Тайды районун улусчу контроль комитети хуралында Балгазында мия ажил-агыйнын уаурунчуларын диниаш директор В. Д. Алчатаевти доңгуткан, кол арга-иш хай-гааракчынын шыгыг доңгуткан, ажилда бар чептерин эдериниң дугайында оларын ажаашкынын хүдөөн алган.

